

Lene Vestrum Kirkhus og Heidrun Stebergløkken

Dokumentasjon av helleristninger, Baustad I og II, Rissa, Sør-Trøndelag

NTNU Vitenskapsmuseet
arkeologisk rapport 2016-10

NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2016-10

Lene Vestrum Kirkhus og Heidrun Stebergløkken

Dokumentasjon av helleristninger, Baustad I og II, Rissa, Sør-Trøndelag

NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport.

Dette er en elektronisk serie fra 2016. Serien er ikke periodisk, og antall nummer varierer per år. Rapportserien benyttes ved endelig rapportering fra prosjekter eller utredninger, der det også forutsettes en mer grundig faglig bearbeidelse.

Tidligere utgivelser: <http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet/publikasjoner>

Referanse

Kirkhus, Lene V. og Heidrun Stebergløkken 2016: *NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2016/10. Dokumentasjon av helleristninger, Baustad I og Baustad II, Rissa kommune, Sør-Trøndelag*

Utgiver

NTNU Vitenskapsmuseet
Seksjon for arkeologi og kulturhistorie
7491 Trondheim
Telefon: 73 59 21 16/ 73 59 21 45
e-post: post@vm.ntnu.no

Ansvarlig signatur:

Bernt Rundberget (seksjonsleder)

Kvalitetssikret av:

Ellen Grav Ellingsen (serieredaktør)

Publiseringstype:

Digitalt dokument (pdf)

Forsidefoto: Oversiktsbilde av Baustad II. Foto: Heidrun M.V. Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

www.ntnu.no/vitenskapsmuseet

ISBN 978-82-8322-084-1

ISSN 2387-3965

Sammendrag

Kirkhus, Lene V. og Heidrun Stebergløkken 2016: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2016/10. Dokumentasjon av helleristninger, Baustad I og Baustad II, Rissa kommune, Sør-Trøndelag

I juli 2016 gjennomførte NTNU Vitenskapsmuseet en dokumentasjon av bergkunstlokaliteten Baustad (Askeladden ID Baustad I 122981-1 og Baustad II 177527-1), på gården Bustad i Rissa kommune i Sør-Trøndelag.

Lokaliteten består av 34 skålgroper og 5 mulige båtfigurer (felt A + B). Figurene er på en sørvendt bergflate inne i et skogsområde på et beiteområde. Dokumentasjon bestod av tradisjonell kalkering, frottage og digital dokumentasjon i form av fotogrammetri.

Nøkkelord: bergkunst – båtfigur – Rissa – Sør-Trøndelag

Lene Vestrum Kirkhus og Heidrun Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet, Seksjon og kulturhistorie, NO-7491 Trondheim

Summary

Kirkhus, Lene V. og Heidrun Steberggløkken 2016: NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2016/10. Dokumentasjon av helleristninger, Baustad I og Baustad II, Rissa kommune, Sør-Trøndelag

In July 2016, The Museum of Natural History and Archaeology conducted a documentation project at the rock art site Baustad I and Baustad II, at the farm Baustad in Rissa, Sør-Trøndelag (Askeladden ID 122981-1 and 177527-1). The carving consisted of cup marks and five ships, three of the ships were fragmentary. The carvings are located on a south faced panel at two small rock outcrops within the farmyard. The documentation of the rock art was documented by tracing, frottage and photogrammetry.

Arkivreferanser

Baustad I

Journalnummer (ePhorte)	2015/20929
Fotonr	DA60615
Askeladden ID	122981
Askeladden Navn	Baustad I
Kommune	Rissa
Lokalitet	Baustad I
Gårdsnavn	Bustad
Gbnr	121/1

Baustad II

Journalnummer (ePhorte)	2015/20929
Fotonr	DA60615
Askeladden ID	177527
Askeladden Navn	Baustad II
Kommune	Rissa
Lokalitet	Baustad II
Gårdsnavn	Bustad
Gbnr	121/1

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Områdebeskrivelse.....	1
1.2	Tidligere tiltak/ dokumentasjon og skjøtsel.....	2
2	Bakgrunn for undersøkelsen.....	3
2.1	Tid, deltakere.....	3
2.2	Problemstillinger.....	3
2.3	Metode.....	3
2.4	Dokumentasjon.....	4
3	Undersøkelsen.....	5
4	Resultat.....	6
4.1	Generelt om bergkunst.....	6
4.2	Dokumentasjonen.....	7
4.3	Baustad I.....	10
4.4	Baustad II.....	12
5	Referanser.....	13
6	Vedlegg.....	14

Figurliste

Figur 1 Baustad I ferdig avtorvet og vasket (foto: Heidrun M. V. Stebergløkken	1
Figur 2 Oversiktskart over Baustad. Med høydekurver.....	2
Figur 3 Lene lager frottage av Baustad I.....	5
Figur 4 Fotogrammetri av Baustad I.....	6
Figur 5 Mulig båtfigur, synlig i morgenlys, Baustad I.	7
Figur 6 Resultat etter frottage. Mulig båtfigur nesten ikke synlig på frottage.	8
Figur 7 Resultat fra fotogrammetri. Mulig båt nesten ikke synlig.....	8
Figur 8 Oversiktskart over Baustad, med strandlinjedatering.	9
Figur 9 Detaljbilde av Baustad I etter oppkrittning.	10
Figur 10 Resultat fra fotogrammetri fra Baustad I.	11
Figur 11 Oversiktsbilde av Baustad II	12
Figur 12 Resultat av fotogrammetrien.	12

1 Innledning

Følgende rapport omhandler dokumentasjon av bergkunstlokaliteten Baustad I og II i Rissa kommune i Sør-Trøndelag. Dokumentasjonen ble gjort i forbindelse med Riksantikvarens bevaringsprogram for bergkunst (BERG).

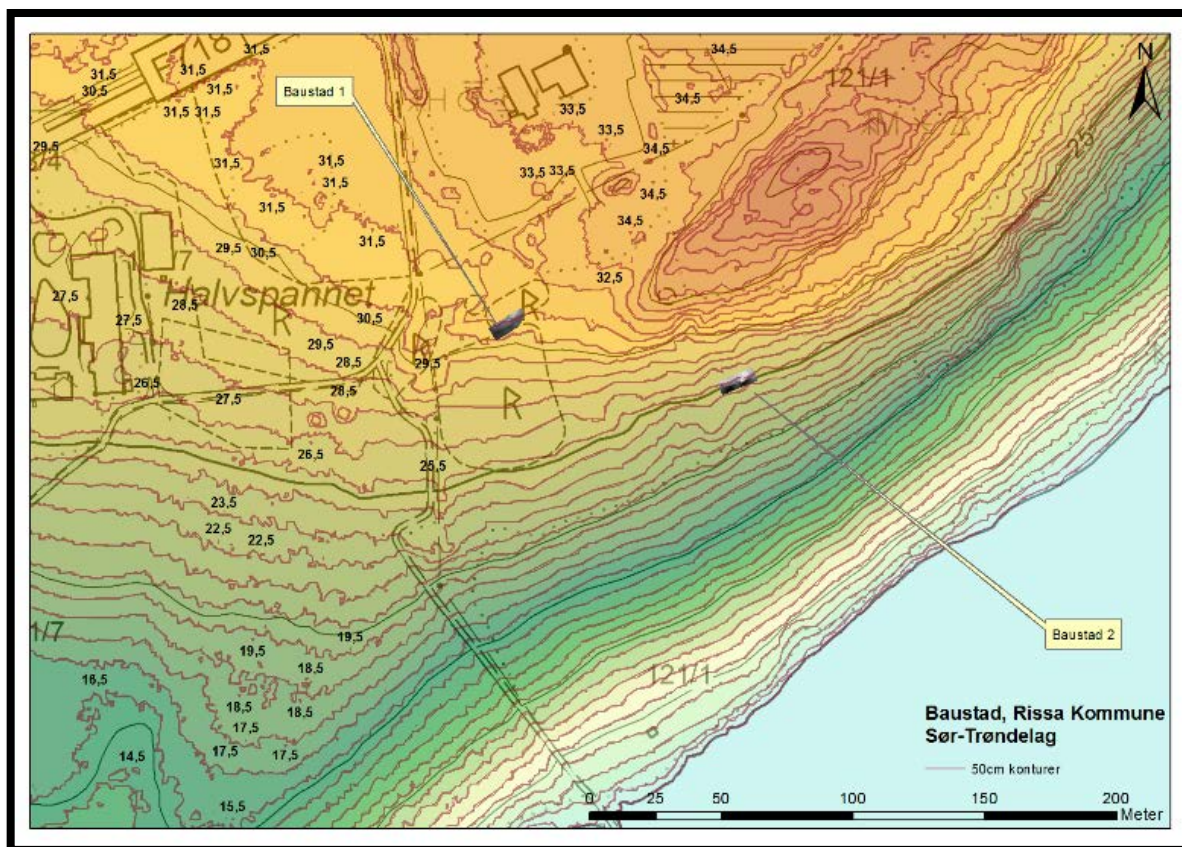
1.1 Områdebeskrivelse

På eiendommen Bustad 121/1 i Rissa kommune i Sør-Trøndelag ligger lokaliteten Baustad med feltene Baustad I (Askeladden ID 122981-1) og Baustad II (Askeladden ID 177527-1).

Figur 1 Baustad I ferdig avtorvet og vasket. Foto: Heidrun M. V. Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

Rissa kommune ligger på Fosenhalvøya. Kommunen grenser mot Leksvik i øst, Verran i nordøst, Åfjord i nord og Bjugn i nordvest, og med Trondheimsfjorden som kommunegrense mot Trondheim i sør. Kommunesenteret ligger på nordsiden av innsjøen Botnen. Botnen ligger like over havnivå, og er en innestengt innlandsfjord som blir påvirket av tidevannet. Fjorden er tilknyttet indre del av Sundsbukta i Trondheimsfjorden gjennom tidevannsstrømmen Straumen. Kommunen er en landbrukskommune med gode dyrkingsforhold og vekstvilkår. Av kjente kulturminner i kommunen nevnes helleristningsfeltet Stykket på Stadsbygd fra steinalderen, og Reins kloster med lange tradisjoner helt siden vikingtid.

Figur 2 Oversiktskart over Baustad. Med høydekurver. Utarbeidet av Arne A. Stamnes, NTNU Vitenskapsmuseet

Baustad ligger under en halv kilometer øst for kommunesenteret Rissa. Baustad I og Baustad II ligger på en sør-hellende slette som går ned mot innsjøen Botnen. Innsjøen Botnen (Botn) kan skimtes fra Baustad II. Området bergkunstfeltene ligger er omkranset av hasselskog.

Bergkunsten på Baustad I er på en lav SØ-vendt bergflate, mens det på Baustad II ligger oppå en tilnærmet horisontal bergflate. Bergarten her er kalkholdig.

Like sørvest for Baustad I er det registrert en bosetnings- og aktivitetsflate (Askeladden ID 142099). I nordvest er det registrert gravminner og en gammel ferdselsveg (Askeladden ID 6941). På nabogården Halvspandet ble det registrert graver og en større bosetnings- og aktivitetsflate fra jernalder (Askeladden ID 110959). Det er registrert et kalkbrudd øst for feltene (Askeladden ID 142106).

1.2 Tidligere tiltak/ dokumentasjon og skjøtsel

Feltet Baustad I ble registrert i 1992, hvor det ble påvist mulige skålgroper og mulige båtfigurer. Bergkunsten ble ikke dokumentert ytterligere enn med fotografi. Geir Grønnesby har gjort en kalkering av den mulige båtfiguren på felt I i 1992, men det er aldri blitt gjort en helhetlig dokumentasjon. Deler av bergflaten ligger eksponert, delvis synlig, men store deler av berget er overvokst av torv, mose og lav. Baustad II ble påvist av Johan Helge Lindgaard, og registrert av Eva Lindgaard og Kristian Pettersen i 2014 (Lindgaard & Pettersen 2015). Lokaliteten er registrert og lagt inn i Askeladden, men ytterligere tiltak har ikke blitt gjennomført.

2 Bakgrunn for undersøkelsen

2.1 Tid, deltakere

Undersøkelsen foregikk i perioden 25.07. - 05.08.2016.

Deltagere var prosjektleder Heidrun Stebergløkken og feltleder Lene Vestrum Kirkhus. Det ble brukt i alt 20 dagsverk på undersøkelsen.

2.2 Problemstillinger

Dokumentasjonen av bergkunsten Baustad I og Baustad II går under Riksantikvarens Bevaringsprogram for bergkunst (BERG). Da det på 1990-tallet ble oppdaget at mange av lokalitetene var skadet som følge av naturlig nedbrytningsprosesser og som følge av menneskelig aktivitet, ble det satt i gang tiltak for å dokumentere og sikre bergkunstfeltene (Riksantikvaren.no).

Formålet med BERG er å sikre og dokumentere bergkunsten, samt gjøre dokumentasjonen tilgjengelig for publikum og forskningen. På Riksantikvarens hjemmeside heter det:

«Gjennom bevaringsprogrammet blir bergkunsten dokumentert ved hjelp av ulike metoder som for eksempel fotografering, avteikning og tilstandsregistrering. Som ein del av programmet blir det også arbeid med å utvikle nye dokumentasjonsmetodar. Data om bergkunsten skal gjerast tilgjengeleg i kulturminnedatabasen Askeladden. For utvalde lokalitetar blir det laga skjøtselsplanar som skal sikre at bergkunsten blir tatt vare på i eit langsiktig perspektiv. I tillegg til vegetasjonsskjøtsel, blir lokalitetane også sikra gjennom andre former for skjøtsel/sikring som frostsikring, vasking og reinsking av bergflatene.» (Riksantikvaren 2016)

Ved dokumentasjon vil en få samlet inn informasjon om hvilke figurer som er på bergflaten og omfang, men også tilstanden på bergflaten og bergkunsten.

De dokumenterte feltene vil bli registrert bergkunstkatalogen ved NTNU Vitenskapsmuseet, kulturminnebasen «Askeladden», og i digitale rapportsamlinger ved landsdelsmuseene.

Baustad er en lokalitet som ikke er tiltenkt for tilrettelegging. Lokaliteten ligger trygt i tidligere reguleringsområde til bevaring, og grunneier er interessert i bevaring av feltet. Siden feltene ikke skal tilrettelegges, var det dermed viktig å gjøre en grundig dokumentasjon av feltene. Med bakgrunn i at hovedmålet var sikring gjennom dokumentasjon, ble det besluttet å bruke flere metoder. Både for å sikre figurinformasjon, sprekker/skader av berget og formen av berget. På nåværende tidspunkt var sikring av materialet det viktige, det var derfor viktig å benytte flere metoder med tanke på ulike fremtidige forskningsproblemstillinger. Det ble derfor besluttet å gjøre både nattlysing med påfølgende kalkering, frottage og digital dokumentasjon gjennom foto og fotogrammetri. Gjennom fotogrammetri var det viktig å både kunne hente ut 3D-modeller som viser bergstrukturen og eventuelle huggespor, men også mulighet til å lage ortofoto med fotolaget. Slik har vi sikret kildematerialet, samtidig som det er mulig å gjøre noe mer både formidlingsmessig og forskningsmessig med bakgrunn i det innhentede materialet.

2.3 Metode

Undersøkelsen består i å dokumentere allerede registrert bergkunstfelt. Mose og lav ble fjernet med trekniv og myke koster. Det ble også avdekket områder med torv som hadde dannet seg på og inntil

bergflatene. Dette for å avgrense utstrekningen av feltet. Det ble ikke gått dypere ned enn torvlaget. Bergflaten ble vasket med vann og kostet for å få bort jord og mose, for å gjøre bergflaten helt ren og kunne gjøre en god dokumentasjon av feltene.

2.4 Dokumentasjon

Bergkunsten ble dokumentert ved hjelp av tradisjonelle dokumentasjonsmetoder; nattlysning, kalkering og frottage. Bergkunsten ble også dokumentert digitalt ved bruk av foto og fotogrammetri.

Nattlysning: Det har vist seg nyttig å benytte seg av en nattlysning av et felt for å best mulig kunne oppdage bergkunst/huggespor i berget. Lykter gjør det mulig å kontrollere lysforholdene, slik at alle detaljer fra figuren blir dokumentert. En bruker oljefritt kritt for å markere etter huggesporene på figurene.

Kalkering: Dette blir gjort ved å legge store transparente plastduker (PVC voksduk 275g/m³) over feltet, og tegne inn de oppkrittete figurene, sprekker i berget, bergets utstrekning og form med vannfast tusj. Denne dokumentasjonen gir en plantegning av berget i skala 1:1. Plastdukene blir siden scannet inn, og bildene satt sammen og redigert i Photoshop.

Fotogrammetri: Er en digital dokumentasjonsmetode som går ut på å ta en serie med overlappende bilder. Før fotografering blir faste referansepunkter lagt ut på og rundt ytterkanten av en struktur/felt som skal dokumenteres. Disse blir målt inn med GPS. Bildene og datainnmålingen legges så inn i et dataprogram som syr bildene sammen. Dette er en dokumentasjonsmetode som rommer mange muligheter i etterarbeid og videre forskning. Her vil en ha mulighet til å studere bergkunsten tredimensjonalt, lage tredimensjonale replika av bergflaten, helling på bergflaten med mer. Bildene gir mulighet til å få detaljstudier av huggespor og dybde på figurene, og det vil være mulig å 3D-modeller av motiv og felt. Dette krever gode bilder med høy oppløsning. Det er mest gunstig å gjøre fotogrammetrien etter at figurer er oppkrittet dersom man trenger nærstudier av ortofoto. Ved studier av 3D-modell med strukturflate (uten fotolag), er ikke oppkrittningen tilgjengelig. Disse strukturlagene kan transporteres til et dataprogram (Meshlab), hvor en kan manipulere modellene med skygge og lys. Her er det også mulig å tegne oppå modellen. Det er derfor mange analysemuligheter, som kan gjøres i ett tid ved ulike formål og forskningsmål eller formidlingsmål. Denne metoden er både tids- og kostnadsbesparende, og vil i noen tilfeller kunne overta for tradisjonell kalkering på sikt.

Frottage: Er en metode for å dokumentere nivåforskjeller i berget, og gir et «negativt» bilde av berget der fordypninger og bergkunstfurer vil fremstå som hvite parti. For å gjøre en frottage legger en papir over feltet og bruker karbonpapir (blåkopi-papir) til å stryke over papiret med. Med å bruke denne metoden får en fram teksturen på berget og figurene.

Alle dokumentasjonsmetodene er gode måter å dokumentere bergkunst, og metodene supplerer hverandre i tolkningen av figurer og felt. Det kan være en metode avdekker noe, som en annen ikke gjør. Det er derfor viktig at en benytter seg av flere metoder for å samle inn mest mulig informasjon.

3 Undersøkelsen

Undersøkelsen av feltene Baustad I og Baustad II foregikk i flere faser. Først avtorving og rensing. For å avgrense feltene måtte det avtorves med spade der torven var tykk. Alt dette ble gjort med stor forsiktighet.

Bergflaten ble så sprayet med vann og vasket rent med kost for å få en optimal dokumentasjon av bergkunsten og bergflatene.

Figur 3 Lene lager frottage av Baustad I. Foto: Heidrun M. V. Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

Dokumentasjonen av feltene foregikk på sen sommer, så for å få best effekt av nattlysningen måtte dette foregå seint på kvelden. Vi brukte lykter og lyst opp berget fra siden, så ble figurene krittet opp. Vi brukte også pledd og lommelykter på dagtid, for å etterse oppkrittningen. Etter at kalkering av bergkunsten var gjennomført, ble krittet vasket bort.

Etter kalkeringen ble det gjort frottage av feltet der vi brukte store papirbredder som ble trukket over feltet. Karbonpapir ble brukt for å gjøre frottagen. Dette var en utfordring siden bergflaten har mange naturlige erosjonsområder (linjer/renner der det har rent vann). Derfor kom figurene ikke godt frem på frottagen. I tillegg har denne naturlige erosjon har slitt på huggespor og på figurenes ytterkant, og vi klarte i liten grad å påvise noen huggespor.

Figur 4 Fotogrammetri av Baustad I. Foto: Lene Vestrum Kirkhus, NTNU Vitenskapsmuseet

Det ble tatt en serie bilder til fotogrammetrien, og punktene som ble lagt ut rundt feltet ble målt inn. Dataene ble tatt med inn for bearbeiding for å lage ortofoto.

Feltet og figurene ble også fotografert underveis i dokumentasjonen.

4 Resultat

4.1 Generelt om bergkunst

Det er pr. dags dato registrert 1700 lokaliteter med over 30.000 figurer i Norge, og det dukker stadig opp nye funn. I Midt-Norge er det registrert over 300 bergkunstlokaliteter, hvor et utvalg har vært mulig å tilrettelegge. Et av de største og mest kjente i regionen er Leirfall utenfor Hegra (www.bergkunstmuseet.no 2016).

Det er en rekke bergkunstfelt i Midt-Norge, men de er dominert av relativt få motivtyper. De fleste motivene består av båter, dyr, fotspor, geometriske figurer og groper (Sognnes 1999:17).

Bergkunsten i Norge omfatter figurer som er skåret, malt eller hugd. Det er huggeteknikken (prikkhugging) som er den mest utbredte teknikken i Norge.

Det er vanlig å dele inn bergkunsten inn i to faser; veideristning og jordbruksristning (Sognnes: 2001:12). Veideristningen (nordlig tradisjon) den eldste og er ofte lokalisert i tilknytning til vann. Figurene består gjerne av dyrefigurer, båter, geometriske mønstre, og av og til menneskefigurer. Jordbruksristningene (sørlig tradisjon) er ofte datert fra slutten av steinalderen, og tradisjonen

fortsetter gjennom bronsealder og jernalder. De vanligste motivene innen jordbruksristninger er skålgroper, sol, hester, båter og fotsåler (Sognnes 1999:17, www.bergkunstmuseet.no).

Av bergkunstmotiv er skålgropene vanligst, ofte på samme felt som båter og hester (Sognnes 1999:17). Skålgroper er et motiv som finnes i hele verden. Groper har blitt tilvirket helt fra steinalder og til moderne tid. De er regel tilsynelatende tilfeldig plassert på bergflaten, men forekommer også i mønster (eks. Auran 16 groper tett sammen i en kvadrant) (Sognnes 1999:55).

I Danmark er det gjort funn av skålgroper i et gravmonument fra yngre steinalder, i Finland er det på offersteiner tilknyttet gårdsanlegg fra eldre jernalder, på hjemlige trakter er det også funnet på gravsteiner fra middelalderen. Det har blitt tolket at gropene kan knyttes til støl/seterdrift fra eldre jernalder. Groper sammen med båtfigurer dateres ofte til bronsealder, og vitner om en lengre brukstid av denne type bergkunst (Sognnes 1999:55).

Båtfigurene er en av motivtypene som ofte finnes sammen med skålgropene. Båtene varierer i utforming og stil, men mye tyder på at dette er avbildning av virkelige båter. Mange av båtene har mannskapsstreker som er markert med små korte horisontale streker eller groper, hos enkelte figurer er også styreåre markert på bakre del av båten (Sognnes 1999:38). Det er vanskelig å datere bergkunst. I det arkeologiske materialet er det veldig få funn av bevarte båter fra steinalder-eldre jernalder. Det er imidlertid gjort et båtfunn i Danmark, som ofte brukes i sammenligningen med bergkunst, nemlig Hjortespringbåten fra førromersk jernalder. Den har en yngre datering enn hva bergkunsten ofte blir datert innenfor, men den ligner på mange av de båtene vil finner på bergkunsten blant annet i Trøndelag. En annen måte å anslå alder på er ved å sammenligne bergkunsten med ornamentikk på bronsealdergjenstander (Sognnes 1999:33).

4.2 Dokumentasjonen

Det var svært utfordrende å dokumentere bergkunsten på Baustad. Berget er av kalkholdig art, og virker sårbart for ytre påvirkning. Huggesporene var utydelige, og det var klare vannerosjonsrenner og – groper på hele bergflaten, spesielt på Baustad I. Huggesporene var nesten ikke synlige, og for å

Figur 5 Mulig båtfigur, synlig i morgenlys, Baustad I. Foto: Heidrun M. V. Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

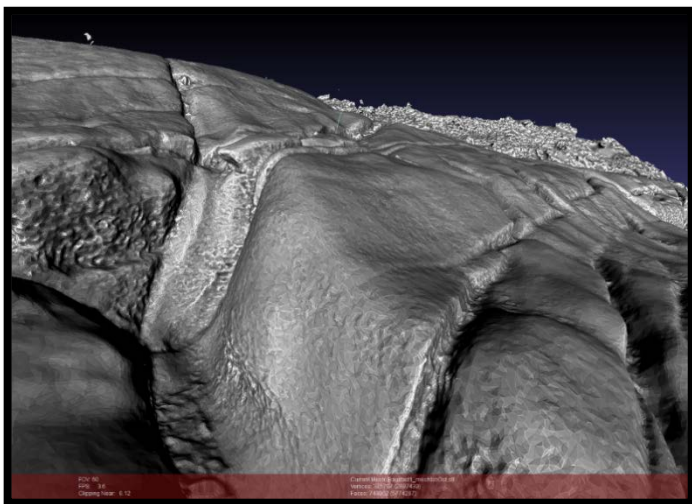
tolke huggesporene brukte vi hendene for å kjenne etter hvor sporene i berget var. Figurene var nesten ikke synlig i flatt dagslys, og de var også vanskelig å se under nattlysningen. Det viste seg at heller ikke figurene ble fanget godt opp under frottage. Årsaken er at ristningene er grunne og at huggesporene ikke lengre er spesielt synlige. På grunn av værmessige forhold ble det nødvendig å gjøre dokumentasjonen når været tillot det. Etter regn tok det lang tid før berget tørket, da feltene ligger inn i tett hasselskog, og solen ikke når inn.

Det viste seg at vått berg også kunne «framkalle» figurer på bergflaten (se figur 5). Dette erfarte vi da vi kom på jobb om morgenen etter at det hadde regnet om natten. Da morgenlyset skinte på det våte berget, kunne en tydeligere se en båtfigur på østre del av Baustad I. Denne hadde ikke blitt fanget opp tidligere. Her er det rom for å tolke dette som en mulig båtfigur, selv om det ikke var synlige huggespor. Det var antydning til mannskapsstreker både på frottage og ved foto, men fotogrammetrien fanger imidlertid ikke opp disse sporene.

Under nattlysningen ble det oppdaget en del nye figurer. Disse ble krittet opp med oljefritt kritt og kalkert dagen etter. Figurene ble tegnet opp med sort vannfast tusj, mens utydelige figurer ble stiplet (figurer med heltrukken linje ble fylt med svart i Photoshop). Sprekker og forvitring i selve bergflaten ble markert med rød farge.

Figur 6 Resultat etter frottage. Mulig båtfigur nesten ikke synlig på frottage. Foto: Heidrun M. V. Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 7 Resultat fra fotogrammetri. Mulig båt nesten ikke synlig. Ill: Arne A. Stamnes, NTNU Vitenskapsmuseet

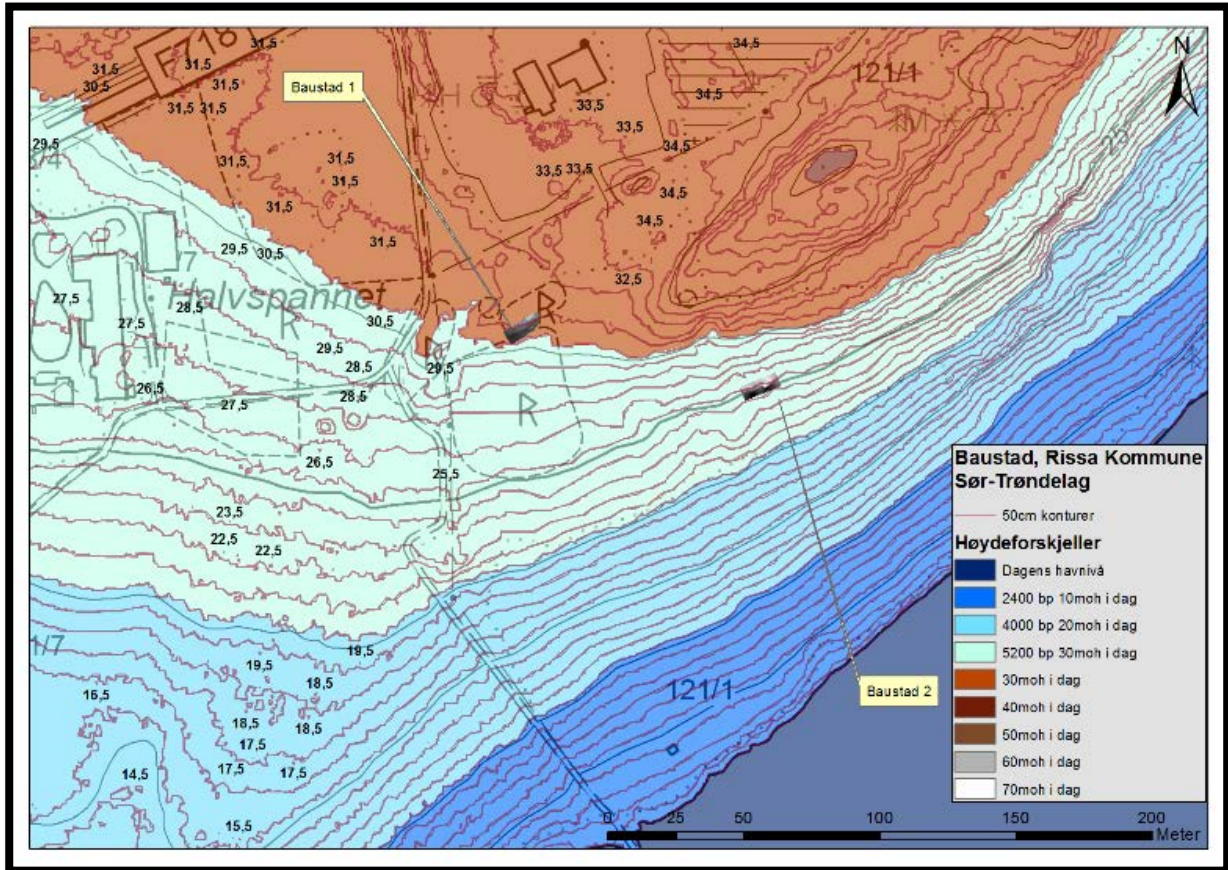
Ved frottagen kom ingen av figurene tydelig til syne, bortsett fra enkelte skålgroper. Det var derimot påfallende mye vannerosjonsrenner som kom tydelig fram. Disse to metodene gjør at en ikke får en realistisk fremstilling av bergets form, og gjør at figurene «forskyves» i forhold til bergflaten når en bergflate blir fremstilt i todimensjonal form.

Det ble foretatt en fotogrammetri og oppmåling med GPS for å få nøyaktige koordinater av feltet. Ved lokaliteter der berget og motivene er i så dårlig forfatning at en ikke ser figurene og huggespor tydelig, vil det ikke være gunstig å benytte seg av fotogrammetri alene.

Ved kalkeringeringen får en nærmere kontakt med berget og figurene, vi måtte bruke hendene og kjenne oss fram langs figurenes ytterkanter for å oppdage huggespor, eller områder der huggesporene har gått. Dette vil ikke være mulig å gjøre med fotogrammetri når en sitter inne med etterarbeid.

Der den ene metoden ikke fanger opp figurer, kan en annen gjøre det. Det er derfor viktig å benytte seg av flere dokumentasjonsmetoder for å hente inn så mye informasjon om feltet før figurene blir erodert bort.

Bildene (figur 5-7) illustrerer at det er viktig å bruke flere dokumentasjonsmetoder.

Figur 8 Oversiktskart over Baustad, med strandlinjedatering. III: Arne A. Stamnes, NTNU Vitenskapsmuseet

Som en del av dokumentasjonen har Arne A. Stamnes laget et oversiktskart med gamle strandlinjer (figur 8). Strandlinjedatering gir kun en maksimumsalder, men viser også hvordan feltene har forholdt seg til det forhistoriske landskapet. Tar man utgangspunkt i 20-meter koten, så gir dette en maksimumsalder på ca. 4000 BP – altså yngre steinalder. Baustad I ligger på ca. 30,5-31,7 meter over havet, mens Baustad II ligger på 24,5-25,6 meter over havet. I følge strandlinjene kan feltene derfor ha en enda høyere alder. Med tanke på motivene er det vanlig å tolke det i en bronsealderkontekst. Dette kan bety at feltene ikke lå i umiddelbar nærhet til sjøen i sin brukstid, men at de lå en 10-15 meter opp. Det kan også bety at feltene er eldre enn det motivene tilsier. Baustad er nok et eksempel på at strandlinjedatering av jordbruksristninger i Midt-Norge muligens ikke er en god metode, og at bergkunsten ikke forholder seg til sjøen på samme måte som bergkunsten i for eksempel Bohuslän (Ling 2008).

Det som er interessant er relasjonen mellom bergkunstfeltene og sjøen. Denne bergkunsten ble laget på en tid der sjøen var en del av fjorden, og svært gunstig plassert langs denne ferdselsåren.

4.3 Baustad I

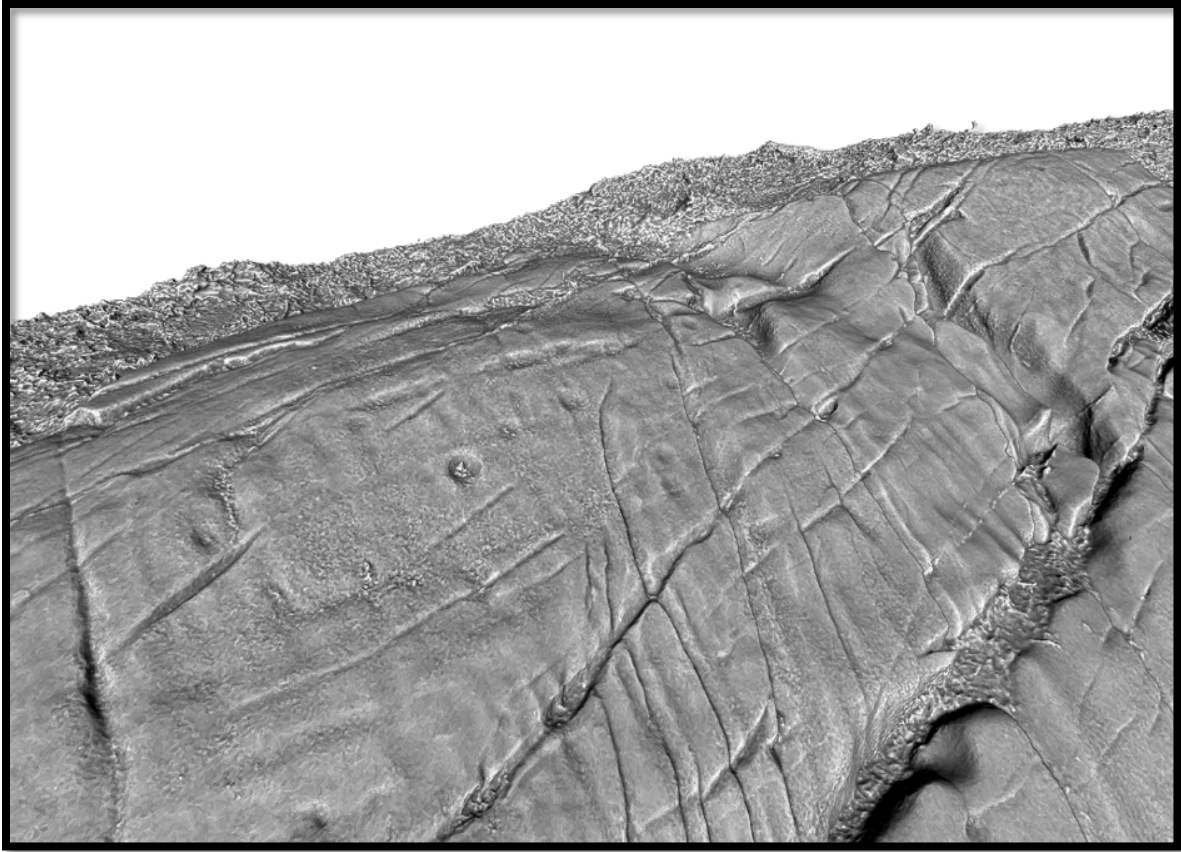

Figur 9 Detaljbilde av Baustad I etter oppkrittning. Foto: Heidrun Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

De fleste figurene ligger på et område på bergflaten som har minst skader, erosjonsstriper og sprekker. Her har bergflaten ikke vært dekt av torv. Det har derfor dannet seg skorpelav på flaten, og berget har vært utsatt for vær og vind. Dette har påvirket synligheten av figurene. Dokumentasjon av feltet var vanskelig å utføre på grunn av at huggespor ikke var synlige, det gir en del rom for tolkninger av figurene. På grunn av mange naturlig erosjon/ vannerosjonsrenner kan dette feiltolkes til båter og mannskapsstreker.

Selv om figurene ikke var tydelige og huggespor ikke synlige ble det i alt dokumentert 5 mulige båtfigurer. Av disse var 1 var veldig forvitret, mens 2 båter var ufullstendige. De to ufullstendige båtene vises som horisontale linjer i berget, og de hadde ikke mannskapsstreker.

Selv om det ikke var tydelige huggespor, var det små forsenkninger i figurenes ytterkant som kunne ligne huggespor. At linjene lå horisontalt på bergflaten, og ikke lignet de vertikale vannerosjonsrennene på bergflaten gjorde at det ble tolket som båtfigurer. Alle båtene er utydelig i flatt dagslys, men kom noe tydeligere fram under nattlysningen og kalkeringen. Ortofotoene hadde derfor liten informasjonsverdi.

Figur 10 Resultat fra fotogrammetri fra Baustad I. De fleste motivene er utydelige, foruten om tre skålgroper. III: Arne A. Stamnes, NTNU Vitenskapsmuseet

Det ble dokumentert 28 skålgroper, hvorav 3 var utydelige. De fleste skålgropene var sentrert rundt de to «tydeligste» båtfigurene midt på bergflaten. Det ser ut til at flere av skålgropene er hører til, eller er forbundet til båtene.

Litt lengre øst på bergflaten ble det under avgrensingen dokumentert en mulig båtfigur og syv små skålgroper. Båten var nesten ikke synlig, og var vanskelig å se både under nattlysningen og påfølgende kalkering (se figur 5-7). Båtfiguren plassert nederst på berget, på et lite avgrenset området av berget som ikke har skader i form av sprekker og vannerosjonsrenner. Skålgropene er plassert på øvre del av bergflaten, og ser ut til ha en mer tilfeldig plassering.

Det ble ikke funnet flere figurer under avgrensingen av feltet i vest.

4.4 Baustad II

På Baustad II ble det dokumentert 6 skålgroper. Skålgropene ligger på en flat rygg oppå berget.

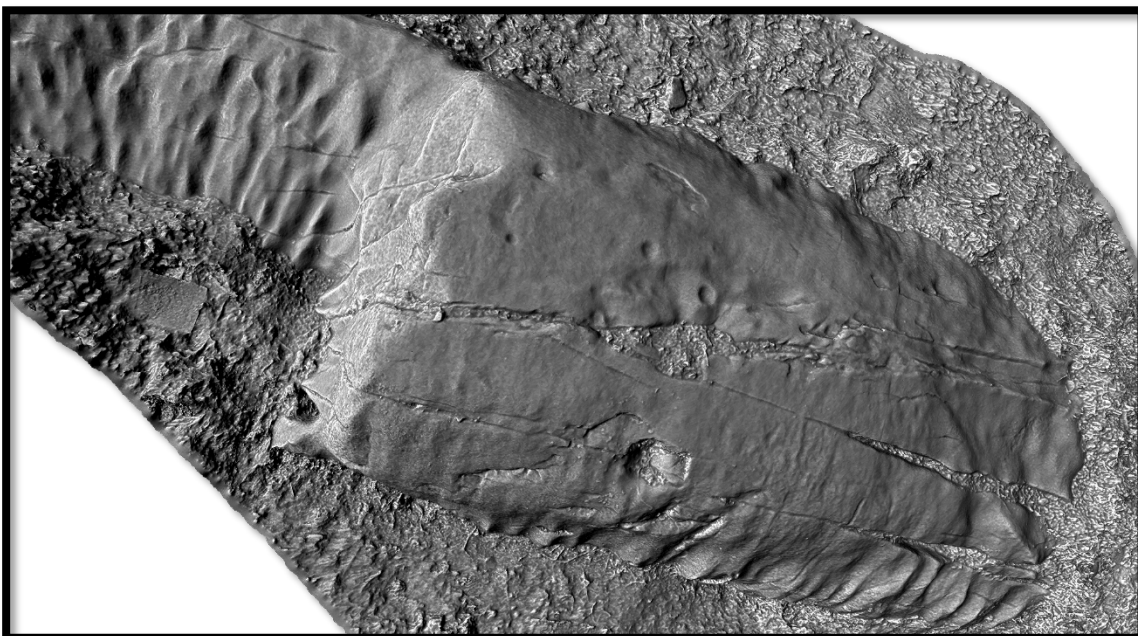
Feltet ligger på en ganske lav horisontal bergflate i terrenget. Berget skrår bratt ned mot sør, mens det oppå er en flat glatt bergflate. Mot vest forsetter en tynn bergrygg, som ble avdekket for avgrensning av feltet. Her ble det funnet en skålgrop.

Ved avtorving oppdaget vi små groper i berget på østlig del. Disse kunne se ut som små skålgroper. Det viste seg at det lå litt grus rett under toven som hadde laget disse små gropene.

Under avdekkingen av feltene ble det ikke observert noe kullholdig masse under torven på noen av feltene.

Figur 11 Oversiktsbilde av Baustad II, foto: Heidrun M. V Stebergløkken, NTNU Vitenskapsmuseet

Figur 12 Resultat av fotogrammetrien. Skålgropene kommer tydelig fram. III: Arne A. Starnes, NTNU Vitenskapsmuseet

5 Referanser

Lindgaard, E. & Pettersen, K., (2015): *NTNU Vitenskapsmuseet arkeologisk rapport 2015:9. Befaring av ristningslokaliteter i Sør-Trøndelag, Trondheim*

Ling, J. (2008): *Elevated Rock Art. Towards a maritime understanding of rock art in northern Bohuslän, Sweden*. Doktoravhandling Göteborg Universitet, Institutt for arkeologi

Sognnes, K. (2001): *Prehistoric Imagery and Landscapes Rock art in Stjørdal, Trøndelag, Norway*, I BAR International series 998 2001. Archeopress, Oxford

Sognnes, K. (1999): *Det levende berget*, Trondheim: Tapir forlag

Elektronisk dokument:

Bergkunstmuseet: <http://bergkunstmuseet.no/2015/09/29/leirfall-en-av-nord-europas-storste-bergkunstlokaliteter/> (sist besøkt 01.12.2016)

Bergkunstmuseet: <http://bergkunstmuseet.no/2013/12/19/fire-tusen-vintre/> (sist besøkt 01.12.2016)

Innselset, S. M. (2005): *Fra funn til samfunn – Jernalderstudier tilegnet Bergljot Solberg på 70-års dagen*. Bergsvik, Knut A. Engevik jr., Asbjørn (red.) UBAS Nordisk 1, 2005:
<http://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/11880/Innselset%20-%20Sk%20a%20gropene%20i%20Valdres%20og%20indre%20Sogn%20c%20ikkje%20berre%20st%20c%20b8lsristningar.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (sist besøkt 01.12.2016)

Riksantikvaren:

<http://www.riksantikvaren.no/Prosjekter/Bevaringsprogramma/Bevaringsprogrammet-for-bergkunst>
(sist besøkt 01.12.2016)

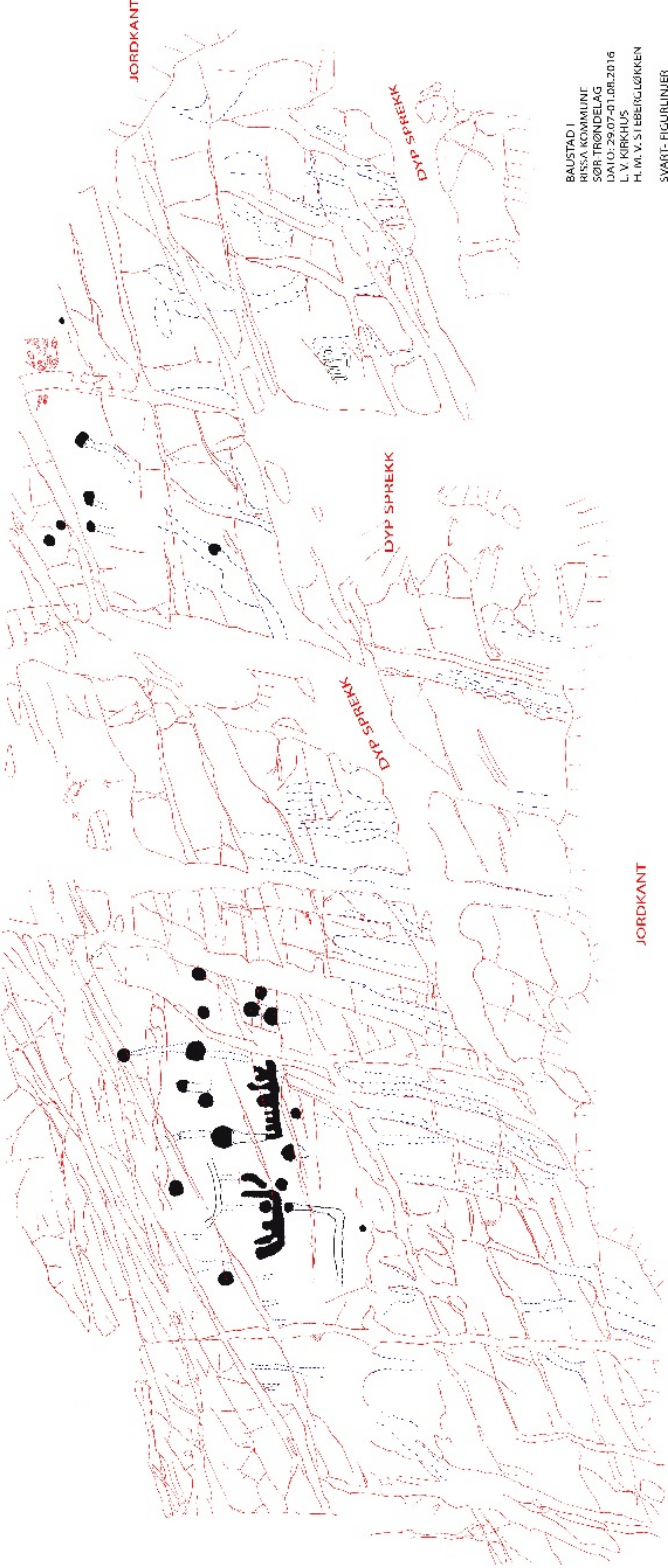
6 Vedlegg

6.1 Vedlegg 1 Fotoliste

Filnavn	Motiv	Sett mot	LokalitetsID	Fotograf	Opptaksdato
Da_60615_01.TIF	Detaljfoto Baustad I midtparti (hovedfelt)	N	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_02.TIF	Oversikt Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_03.TIF	Detaljbilde østre del Baustad I, mulig båtfigurer	NØ	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_04.TIF	Detaljbilde østre del Baustad I, mulig båtfigurer	NØ	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_05.TIF	Oversikt Baustad I, Heidrun.	N	122981	Lene Vestrum Kirkhus	27.07.2016
Da_60615_06.TIF	Oversikt Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_07.TIF	Totalbilde hele Baustad I oversikt	NØ	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_08.TIF	Oversikt Baustad II	V	177527	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_09.TIF	Oversikt Baustad II	NV	177527	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_10.TIF	Vasking av Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_11.TIF	Oversikt Baustad I ferdig vasket	N	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_12.TIF	Detaljebilde ferdig vasket midtparti Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	27.07.2016
Da_60615_13.TIF	Oversikt Baustad I klart for frottage	N	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_14.TIF	Oversikt Baustad I klart for frottage	V	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_15.TIF	Lene lager frottage	N	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_16.TIF	Detaljebilde midtfeltet Baustad I frottage	N	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_17.TIF	Arbeidsbilde, Heidrun noterer Baustad I	N	122981	Lene Vestrum Kirkhus	28.07.2016
Da_60615_18.TIF	Detaljebilde frottage mulig båt østre del Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_19.TIF	Detaljebilde frottage mulig båt østre del Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_20.TIF	Oversikt Baustad I ferdig frottage	V	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_21.TIF	Oversikt Baustad I ferdig frottage + Heidrun	SØ	122981	Lene Vestrum Kirkhus	28.07.2016
Da_60615_22.TIF	Baustad II detalj av groper frottage	SØ	177527	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_23.TIF	Oversikt Baustad II	SV	177527	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_24.TIF	Oversikt Baustad II	Ø	177527	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016

Da_60615_25.TIF	Område oversikt tatt mot Baustad I	NV	122981	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_26.TIF	Utsikt mot fjorden	SV	-	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_27.TIF	Skogsgrense nedenfor Baustad II, 20-kote grensen	Ø	-	Heidrun Stebergløkken	28.07.2016
Da_60615_28.TIF	Baustad I detalj kritt midtparti	N	122981	Heidrun Stebergløkken	29.07.2016
Da_60615_29.TIF	Baustad I detalj kritt midtparti, med målestokk	N	122981	Heidrun Stebergløkken	29.07.2016
Da_60615_30.TIF	Baustad I detalj kritt midtparti, med målestokk	N	122981	Heidrun Stebergløkken	29.07.2016
Da_60615_31.TIF	Baustad I, Heidrun kalkerer	NØ	122981	Lene Vestrum Kirkhus	29.07.2016
Da_60615_32.TIF	Detalj kalkering Baustad I østre del	N	122981	Heidrun Stebergløkken	01.08.2016
Da_60615_33.TIF	Oversikt frottage vestre del Baustad I	N	122981	Heidrun Stebergløkken	01.08.2016
Da_60615_34.TIF	Arbeidsbilde, foto med Arne og Heidrun Baustad I	NØ	122981	Lene Vestrum Kirkhus	02.08.2016
Da_60615_35.TIF	Arbeidsbilde, foto med Arne og Heidrun Baustad I	NØ	122981	Lene Vestrum Kirkhus	03.08.2016
Da_60615_36.TIF	Arbeidsbilde, foto med Arne og Heidrun Baustad I	SV	122981	Lene Vestrum Kirkhus	03.08.2016
Da_60615_37.TIF	Arne måler inn med GPS/totalstasjon Baustad I	N	122981	Lene Vestrum Kirkhus	03.08.2016
Da_60615_38.TIF	Frottage Baustad II	SV	177527	Lene Vestrum Kirkhus	04.08.2016
Da_60615_39.TIF	Detalj "skålgrop" - natur? Baustad II	-	177527	Heidrun Stebergløkken	04.08.2016
Da_60615_40.TIF	Detalj "skålgrop" - natur? Baustad II	-	177527	Heidrun Stebergløkken	04.08.2016
Da_60615_41.TIF	Detalj - tydelig skålgrop, Baustad II	-	177527	Heidrun Stebergløkken	04.08.2016
Da_60615_42.TIF	Oversikt kalkering ferdig, Baustad II	SV	177527	Heidrun Stebergløkken	04.08.2016
Da_60615_43.TIF	Oversikt kalkering ferdig, Baustad II	Ø	177527	Heidrun Stebergløkken	04.08.2016
Da_60615_44.TIF	Detalj kalkering Baustad II	-	177527	Heidrun Stebergløkken	04.08.2016

6.2 Vedlegg 2 Kalkering Kalkering Baustad I

BAUSTAD I
RISIA KOMMUNE
SØR-TRONDELAG
DATO: 29.07.2016
L. 100000
H. 10.11.16/REGULERINGEN
SVART-FIGURLINJER
RØDT-SPRØKKE/AVSKALING
BLATT-VANNKOSJON

JORDKANT

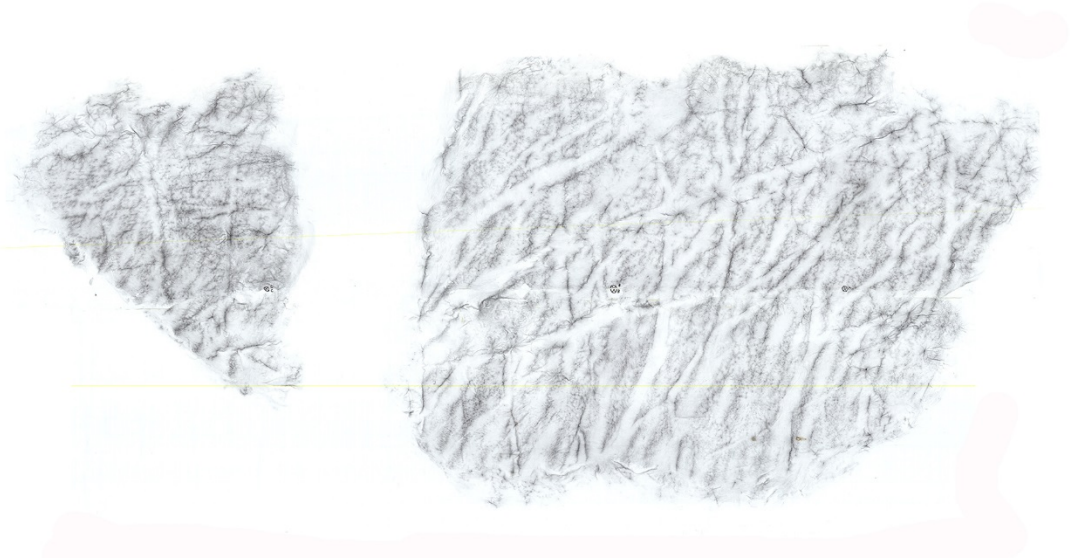
Kalkering Baustad II

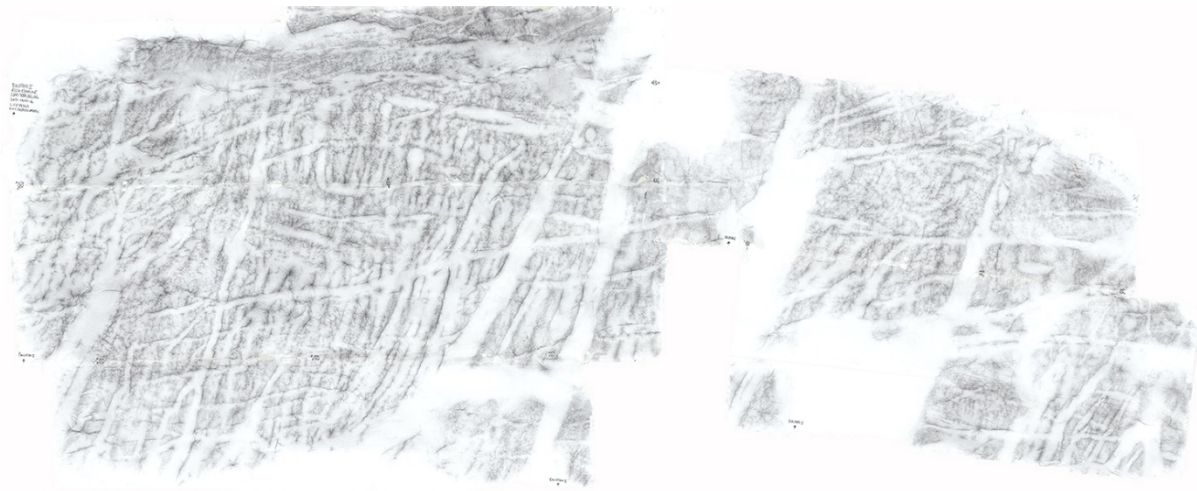
6.3 Vedlegg 3 Frottage

Frottage Baustad I

A

B

Frottage Baustad II

NTNU Vitenskapsmuseet er en enhet ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU.

NTNU Vitenskapsmuseet skal utvikle og formidle kunnskap om natur, kultur og vitenskap. Museet skal sikre og forvalte de vitenskapelige samlingene og aktivisere dem gjennom forskning, formidling og undervisning.

Seksjon for arkeologi og kulturhistorie har forvaltningsansvar for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn i Nordmøre, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, nordlige Romsdal og Nordland til og med Rana. Seksjonen foretar arkeologiske undersøkelser på kulturminner over og under vann, i henhold til kulturminneloven.

ISBN 978-82-8322-084-1

ISSN 2387-3965

© NTNU Vitenskapsmuseet

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

www.ntnu.no/vitenskapsmuseet